ORIGINAL ARTICLE

Reliability of the Teaching Evaluation Instrument of the Instructors Working

Molood Fakhri [1],
Mahboobeh Yaghoobian[1],
Mohammad Ali Mohseni Bandpei [2],
Ahmad Ali Enayati[3],
Marjan Ahmad Shirvani[1],
Hafez Tirgar Fakheri[4]

[1] Department of Midwifery, Faculty of Nursing & Midwifery, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran
[2] Department of Physiotherapy, Rehabilitation Research Center for Pediatric Neurology, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran
[3] Department of Medical Entomology, Faculty of Health, Health Sciences Research Center, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran
[4] Department of Internal Medicine, Faculty of Medicine, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

(Received June 28, 2011 ; Accepted October 30, 2011)

Abstract

Background and purpose: Teaching evaluation questionnaire of instructors is an important instrument used in educational processes which can be performed using different methods including students' feedbacks. This is now considered as a challenging educational issue and different positions exist in this regard. The purpose of this study was to assess the reliability of students' feedback in different terms and majors in the evaluation of instructors teaching the same course.

Materials and methods: In a cross-sectional analytic study, evaluation of 40 instructors was carried out by 89 groups of students. Each instructor was teaching a specific course to several groups of students. The questionnaire was classified into four areas. The total score was assessed for each instructor and analyzed using descriptive statistics and correlation test. Reliability was assessed by Cronbach's alpha coefficient.

Results: The reliability of the questionnaire was high (α=0.96) based on Cronbach's alpha coefficient. The reliability index was the highest in the area of teaching skills (α=0.96) and the lowest in terms of educational discipline (α=0.81). There was a significant correlation among different studied variables scored by different groups of students for each instructor. A significant correlation was also found between the total and the average score (P<0.001).

Conclusion: The questionnaire used for the evaluation of the instructors was highly reliable and reliability was higher than optimal level in all areas. Therefore, it seems that students' feedback is one of the reliable methods in the evaluation of instructors using an appropriate questionnaire.

Key words: Reliability, evaluation of instructors, quality of education

J Mazand Univ Med Sci 2012; 22(86): 38-46 (Persian).

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2024-03-28]

پژوهشی

مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران
دوره بیست و یکم شماره ۸۶ بهمن سال ۱۳۹۰ (۴۶-۳۸)

بررسی پایایی ابزار ارزشیابی کیفیت آموزش استادان

مولود فخری[۱]
محبوبه یعقوبیان[۱]
محمد علی محسنی بندپی[۲]
احمد علی عنایتی[۳]
مرجان احمد شیروانی[۱]
حافظ تیرگر فاخری[۴]

چکیده

سابقه و هدف: ارزشیابی استادان یکی از ابزارهای مهم در فرایندهای آموزشی است که با استفاده از روش‌های مختلف از جمله نظرخواهی از دانشجویان انجام می‌گیرد. این امر در حال حاضر یکی از مسائل بحث برانگیز آموزشی است و موضع‌گیری‌های مختلفی در مورد آن وجود دارد. لذا این مطالعه با هدف بررسی پایایی نظر دانشجویان در رشته‌ها یا ترم‌های مختلف در مورد استادانی که درس یکسانی را برای آن‌ها تدریس می‌کردند انجام گرفت.

مواد و روش‌ها: در مطالعه مقطعی- تحلیلی حاضر، ارزشیابی ۴۰ نفر از استادان که به صورت سرشماری انتخاب شده اند، توسط ۸۹ گروه از دانشجویان انجام شد. هر یک از این استادان درس تئوری واحدی را به چند گروه تدریس می‌کردند. سؤالات در چهار حیطه دسته‌بندی شدند. نتایج کلی ارزشیابی هر استاد به‌صورت میانگین نمره کلی با استفاده از آمار توصیفی و آزمون همبستگی مورد بررسی قرار گرفتند. پایایی با ضریب آلفای کرونباخ تعیین شد.

یافته‌ها: پایایی پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۹۶ به دست آمد. بیشترین پایایی مربوط به حیطه مهارت‌های تدریس (۰/۹۶ = α) و کمترین مربوط به حیطه رعایت نظم آموزشی (۰/۸۱= α) بود. رابطه معنی‌داری بین امتیاز گزینه‌های مربوط به یک استاد که توسط چند گروه داده شده بود وجود داشت. ارتباط بین میانگین کل و نمره کل نیز با ۰/۰۰۱ >p معنی‌دار بود.

استنتاج: پرسشنامه ارزشیابی استادان دارای پایایی بالایی است. پایایی تمام حیطه‌های ارزشیابی بالاتر از حد مطلوب می‌باشد. بنابراین به نظر می‌رسد که نظرخواهی از دانشجویان در این زمینه با استفاده از پرسشنامه مناسب یکی از روش‌های مطلوب است.

واژه‌های کلیدی: پایایی، ارزشیابی استادان، کیفیت آموزش

مقدمه

آموزش مؤثر هدف بسیاری از برنامه‌های آموزشی در سرتاسر جهان است(۱). هر برنامه آموزشی هنگامی ثمربخش خواهد بود که افراد کارآمد، مکان مناسب، وسایل و امکانات ضروری برای اجرای آن به نحو

مولف مسئول: محمدعلی محسنی بندپی- تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران E-mail: mohseni_bandpei@yahoo.com
۱. گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی نسیبه، دانشگاه علوم پزشکی مازندران
۲. گروه فیزیوتراپی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران
۳. مرکز تحقیقات علوم بهداشتی، گروه حشره شناسی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی مازندران
۴. گروه داخلی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران
تاریخ دریافت : ۹۰/۴/۷ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات : ۹۰/۵/۱۶ تاریخ تصویب : ۹۰/۸/۸

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2024-03-28]

مطلوب آماده گردد و سپس نتیجه کار و مؤثر بودن آموزش به طور مستمر مورد ارزشیابی قرار گیرد و نتیجه ارزیابی‌ها جهت بهبود برنامه‌ریزی و اجرای آن به کار رود(۲). ارزشیابی وسیع‌ترین اصطلاحی است که برای توضیح فرایند تعیین ارزش یا قضاوت در مورد ارزش چیزی مورد استفاده قرار می‌گیرد(۳). حساسیت در مورد فرایند آموزش و فراگیری در متن دانشگاه‌ها ضرورت ارزشیابی را دو چندان می‌کند؛ چرا که بهبود کیفیت آموزش و در نهایت بهبود کارآیی و اثربخشی سیستم آموزش کشور را به دنبال خواهد داشت(۴). در واقع ارزشیابی، مؤثرترین شیوه برای بهبود کیفیت آموزش به شمار می‌رود(۵). ارزشیابی استادان یکی از ابزارهای مهم در فرایند فعالیت‌های آموزشی است و این امکان را فراهم می‌سازد تا براساس نتایج، نقاط قوت و ضعف را تشخیص داده با تقویت جنبه‌های مثبت در رفع نارسایی‌ها کوشش نمایند(۶).

در مراکز و مؤسسات آموزشی از دیرباز ارزشیابی از تدریس استادان استفاده می‌شد و با گذشت زمان، کاربرد آن نیز افزایش یافته است. در مراکز آموزشی از روش‌های متنوعی جهت ارزیابی فعالیت‌های آموزشی استادان از جمله نظر دانشجویان، خود ارزیابی، حضور ناظرین در کلاس و... استفاده می‌شود(۵). یکی از متداول‌ترین این روش‌ها که تقریباً در تمام دانشگاه‌های معتبر دنیا به کار می‌رود، ارزشیابی استادان توسط دانشجویان است(۵،۱). اولتمن[1] بیان می‌کند که ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان منبع ارزشمندی برای بهبود کیفیت آموزش می‌باشد. او همچنین معتقد به ارزشیابی تکوینی اساتید توسط دانشجویان بوده آن را فرصت مناسبی برای بهبود روش تدریس و ارتقای یادگیری در فراگیران می‌داند(۷).

سلدین[2] با بررسی در ۶۰۰ دانشکده دریافت که از سال ۱۹۷۳ تا ۱۹۹۳ تعداد مؤسساتی که از نظرات دانشجویان برای ارزشیابی استادان استفاده می‌کنند از ۲۹ درصد به ۸۶ درصد افزایش یافته است؛ به نحوی که هیچ شیوه ارزشیابی دیگری تا به این حد کاربرد نداشته است(۸). آدامز[3] معتقد است که ارزشیابی دانشجویان هرگز به عنوان رضایت آنان از آموزش مد نظر نبوده، بلکه اغلب به عنوان اندازه‌گیری اثربخشی آموزشی مورد استفاده قرار گرفته است. او همچنین اظهار می‌دارد که هدف اصلی ارزشیابی دانشجویان از استادان ارزشیابی نهایی[4] نیست، بلکه ارزشیابی تکوینی[5] به منظور بهبود تدریس آن‌ها است(۹).

صلصالی در سال ۱۳۸۴ با هدف بررسی میزان درک اساتید و دانشجویان پرستاری راجع به اثربخشی آموزش پرستاری در ایران مطالعه‌ای را بر روی ۱۴۳ مدرس پرستاری و ۴۰ دانشجوی کارشناسی و ۳۰ دانشجوی تحصیلات تکمیلی در سه دانشگاه مستقر در تهران طراحی نمودند. وی همچنین از رؤسای دانشکده‌های پرستاری سه دانشگاه مصاحبه به‌عمل آورد. در نتایج گزارش شده است که ارزیابی آموزش بایستی بصورت تحلیلی، عینی و فراگیر انجام گیرد تا باعث ارتقای فرایند آموزش-یادگیری گردد(۱۰).

ارزشیابی دانشجویان توسط محققان مختلفی مورد تردید قرار گرفته است و این محققین متغیرهایی چون سطح دشواری یا سادگی واحد درسی، تعداد افراد کلاس، ماهیت نظم و مقررات در کلاس، مرتبه علمی استاد، جنسیت و ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان، ترم تحصیلی دانشجویان، نمره مورد انتظار و واقعی آنان، فلسفه آموزش استاد، جاذبه جسمانی و اجتماعی او و ... را در ارزشیابی دانشجو از استاد و تدریس دخیل دانسته‌اند(۱۲،۱۱). اگر چه اشرفی و همکاران معتقدند که استفاده از نظرات دانشجویان به عنوان یک راه، همیشه با نوعی تردید در استحکام روبرو بوده معیار سنجش این اعتبار نیز به سختی قابل دستیابی می‌باشد(۱۳). برخی نیز

1. Aultmon
2. Seldin
3. Adams
4. Summative
5. Formative

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2024-03-28]

معتقدند کـه دانـشجویان بـه دلیـل عـدم آگـاهی لازم از فرایند تدریس از قضاوت کاملی برای ارزشیابی برخـوردار نیستند و از این رو اعتقادی به نتایج حاصـل از ایـن‌گونـه ارزشیابی‌ها ندارند(۱۴).

مطالعات مختلفـی ارزیابـی دانشجـویان از اسـتـادان را در پیـشرفت برنـامه‌هـای آموزشـی تأکیـد کـرده‌انـد (۱۶،۱۵،۴). از جمله با مقایسه نمره ارزیابی استادان در طی ۲ سال و بررسی نظرات آنان دیده شد که حدود نیمی از استادان نمره بیشتری را نسبت به سال قبـل کـسب کـرده اطلاع از نتایج ارزشیابی و افزایش دقت نظـر در دیـدگاه دانشجویان را از عوامل مؤثر در آن ذکر کرده بودنـد(۴). به هرحال بـا وجـود کـاربرد فـراوان ایـن روش عـده ای اعتقاد دارند که اظهـار نظـر دانـشجویان دربـاره اسـتادان خود به خاطر وجود عوامل مداخله گر فراوان نمی‌توانـد به‌عنوان یک منبع مفید محسوب شـود(۱۴-۱۱،۱۷،۱۸). در این بین مسأله اساسی آن است که هدف ارزیابی روشـن باشد تا روش مناسب انتخاب شود(۷). در تهیـه فـرم‌هـای نظرخواهی نیز سؤالات باید بـه گونـه ای طراحـی شـوند که دانشجویان توانایی پاسخ به آنـان را داشـته باشـند. در واقع کلید کسب بیشترین ارزش از بازخورد دانـشجویان این است که نظر آنان در مورد موضـوعی خواسـته شـود که شایستگی قضاوت دربـاره آن را دارنـد(۳). در مـورد ابعاد و حیطه‌های مورد سؤال نیز نظرات مختلفـی وجـود دارد(۱). همچنین ابزار مورد اسـتفاده بایـد از پایـایی لازم برخودار باشد(۶).

در دانشگاه علوم پزشکی مازندران نیز مانند بسیاری از مراکز آموزشی، دانـشجویان بـه عنـوان یکـی از منـابع مهم در ارزیابی استادان تلقی می‌شوند. برای جمع‌آوری اطلاعات از فرم ارزشیابی آموزشی استفاده می‌شود ولـی این سؤال مطرح است که آیا ارزشیابی یک استاد با یک ابزار معتبر و پایا توسـط گـروه‌هـای مختلـف دانـشجویی یکسان خواهد بود یا عامل مداخلـه گـر نـوع دانـشجو از نظـر تفـاوت رشـته، تـرم تحـصیلی و سـایر مؤلفـه‌هـای متفاوت دانشجویان در کلاس‌های مختلف در ارزشـیابی مؤثر است؟ لذا، این مطالعه با هدف بررسـی پایـایی نظـر دانـشجویان در رشـته‌هـا یـا تـرم‌هـای مختلـف در مـورد اسـتادانی کـه درس یکـسانی را بـه گـروه‌هـای متفـاوت دانشجویان در دانشگاه علوم پزشکی مازنـدران تـدریس می‌کردند انجام گرفت.

مواد و روش ها

این مطالعه بـه صـورت مقطعـی بـر روی برگـه‌هـای ارزشـیابی موجـود در مرکـز توسـعه آمـوزش پزشـکی (EDC) دانشگاه علوم پزشـکی مازنـدران انجـام شـد. بـا مراجعـه بـه مرکـز EDC کلیـه اسـتادان دانـشگاه علـوم پزشکی مازندران (۴۰ نفر) که در نیمـسال دوم تحـصیلی ۸۵-۱۳۸۴ هر یـک دروس تئـوری یکـسانی را بـه دو یـا چند گروه از دانشجویان در ۵ دانشکده وابسته (دانشکده پزشـکی، مامـایی و پرسـتاری، بهداشـت، پیراپزشـکی و داروسازی) تدریس می‌کردنـد انتخـاب شـدند. بنـابراین جامعه آمـاری، جامعـه اسـتادان دانـشگاه علـوم پزشـکی مازندران بود. نمونه‌گیری به شـیوه سرشـماری از تمـامی استادان ذکـر شـده بـه عمـل آمـد. در نتیجـه برگـه‌هـای ارزشیابی کل ۸۹ گـروه (بـرای مثـال گـروه دانـشجویان مامایی ترم ۲ و گروه پرسـتاری تـرم ۲) از دانـشجویان از گروه‌های مختلف در ۵ دانشکده دانشگاه علوم پزشـکی مازندران که به طور مثال یک درس ماننـد معـارف را بـا یک استاد در ۲ یا چند رشته یا دانشکده متفاوت داشتند، مورد بررسی قرار گرفت.

فرم ارزشیابی آموزشی توسط مرکز EDC دانـشگاه تهیه شد و در اواسط هر ترم تحصیلی توسط کارشناسـان آمـوزش هـر دانـشکده در کـلاس‌هـای مختلـف بـین دانـشجویان توزیـع گردیـد و در همـان زمـان پـس از تکمیـل، فـرم‌هـا توسـط همـان کارشناسـان جمع‌آوری گردید. لازم بـه ذکـر اسـت کـه تعـداد کـل دانـشجویان ارزیابی کننده برای هر استاد ۴۵ نفر بوده است.

این فرم شامل ۱۵ سؤال در ۴ حیطه رعایت مقررات آموزشـی، مهـارت‌هـای تـدریس، ارتبـاط بـا دانـشجو و

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2024-03-28]

ارزشیابی بود. سؤالات عمومی نیز شامل ترم و دوره تحصیلی، نام درس و استاد، میزان واحد تئوری و سال تحصیلی بود.

شیوه امتیاز دهی نیز به این صورت بود که به مقیاس بسیار ضعیف ۱ امتیاز، ضعیف ۲ امتیاز، متوسط ۳ امتیاز، خوب ۴ امتیاز و عالی ۵ امتیاز تعلق گرفت. برای مثال اگر دانشجویان ترم ۲ مامایی به تعداد ۱۶ برگه ارزشیابی را تکمیل کرده بودند و به آیتم "حضور به موقع در کلاس توسط استاد" ۹ نفر امتیاز عالی، ۵ نفر امتیاز خوب و ۲ نفر امتیاز متوسط داده بودند، میانگین امتیاز استاد از این آیتم در این گروه ۴/۴۳۷ از ۵ بود و یک استاد از هر گروه دانشجویان (کلاس) از هر آیتم میانگین نمره‌ای به دست آورد و در نهایت میانگین مجموع آیتم‌ها از ۵ نمره نهایی نظر دانشجویان نسبت به یک استاد بود.

این نمره دهی به برگه‌های ارزشیابی در EDC دانشگاه و توسط دستگاه OP Scan انجام می‌شد. در ضمن جهت پایایی فرم ارزشیابی EDC از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید که ۰/۹۶ به دست آمد. از نظر اعتبار محتوا نیز بر اساس نظرات اعضای هیأت علمی، تجارب سایر دانشگاه‌ها، فرم‌های وزارت متبوع و بررسی متون مورد تأیید قرار گرفت(۱۹).

اطلاعات به دست آمده به‌وسیله نرم‌افزار SPSS ویرایش ۱۱، آمار توصیفی و ضریب همبستگی پیرسون تجزیه و تحلیل آماری شد. ضریب آلفای کرونباخ نیز برای سنجش پایایی ابزار ارزشیابی مورد استفاده قرار گرفت. تأییدیه اخلاقی از کمیته اخلاقی تحقیقات بالینی دانشگاه علوم پزشکی مازندران دریافت شد.

یافته ها

بررسی اطلاعات ۸۹ پرسشنامه ارزشیابی آموزشی نشان داد که پایایی کل پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۹۶ بوده است. سؤالات حیطه مهارت‌های تدریس مشتمل بر ۶ گزینه با آلفای ۰/۹۶ دارای بیشترین پایایی و سؤالات حیطه رعایت نظم آموزشی مشتمل بر ۴ گزینه با آلفای ۰/۸۱ دارای کمترین پایایی بود (جدول شماره ۱).

بیشترین میانگین مربوط به حیطه رعایت مقررات

جدول شماره ۱ : توزیع امتیازات برای هر یک از سؤالات فرم ارزشیابی اساتید دانشگاه علوم پزشکی مازندران

حیطه های ارزشیابی (گزینه ها)	انحراف معیار±میانگین	واریانس	میزان انحراف توزیع نمرات	ارتباط هر گزینه با نمره کل	ضریب پایایی
رعایت مقررات آموزشی	۴/۳۶ ± ۰/۴۶	۰/۲۱	−۱/۱۵ ± ۰/۱۳		۰/۸۱
۱- حضور بموقع در کلاس	۴/۵۴ ± ۰/۳۹	۰/۱۵	−۱/۱۰	۰/۲۹	
۲- استفاده کامل از وقت	۴/۴۶ ± ۰/۳۲	۰/۱۰	−۰/۴۸	۰/۶۱	
۳- توجه به حضور بموقع دانشجو	۴/۲۸ ± ۰/۵۴	۰/۲۹	−۱/۵۶	۰/۵۸	
۴- تدریس براساس برنامه ریزی	۴/۱۵ ± ۰/۴۶	۰/۲۱	−۰/۴۱	۰/۷۹	
مهارت های تدریس	۴/۰۰ ± ۰/۶۰	۰/۳۷	−۰/۷۱ ± ۰/۱۱		۰/۹۶
۱- استفاده از روشهای مناسب تدریس	۳/۸۷ ± ۰/۵۹	۰/۳۶	−۰/۷۵	۰/۸۷	
۲- ارائه مطالب کاربردی و مثالهای مناسب	۳/۹۱ ± ۰/۶۳	۰/۳۹	−۰/۸۳	۰/۸۹	
۳- تسلط بر مفاهیم علمی	۴/۴۴ ± ۰/۴۰	۰/۱۶	−۰/۹۹	۰/۸۲	
۴- توانایی انتقال مفاهیم درسی	۴/۱۳ ± ۰/۵۳	۰/۲۸	−۰/۵۸	۰/۹۰	
۵- توانایی فعال سازی کلاس	۳/۷۶ ± ۰/۶۳	۰/۴۰	−۰/۷۱	۰/۸۲	
۶- ارائه مطالب جدید	۳/۸۵ ± ۰/۵۷	۰/۳۰	−۰/۲۰	۰/۸۱	
ارتباط با دانشجو	۴/۰۲ ± ۰/۶۲	۰/۳۹	−۰/۷۱ ± ۰/۱۵		۰/۹۰
۱- برخورد محترمانه	۴/۳۴ ± ۰/۵۶	۰/۳۱	−۱/۷۱	۰/۷۱	
۲- ایجاد انگیزه	۳/۸۱ ± ۰/۶۲	۰/۳۹	−۰/۶۰	۰/۹۰	
۳- مشاوره خارج از ساعات کلاس	۳/۸۹ ± ۰/۵۶	۰/۳۱	−۰/۳۵	۰/۷۵	
ارزشیابی	۳/۸۴ ± ۰/۶۵	۰/۴۲	−۰/۸۹ ± ۰/۱۸		۰/۹۱
۱- توجه به یادگیری دانشجو	۴/۰۷ ± ۰/۵۷	۰/۳۲	−۱/۱۸	۰/۸۸	
۲- ارزیابی در طول ترم	۳/۶۱ ± ۰/۶۵	۰/۴۳	−۰/۷۶	۰/۷۴	

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2024-03-28]

آموزشی (۰/۴۶ ± ۴/۳۶) و پایین‌ترین آن مربوط به حیطه ارزشیابی (۰/۶۵ ± ۳/۸۴) بود. همچنین بیشترین میانگین مربوط به گزینه حضور به موقع در کلاس (۰/۳۹ ± ۴/۵۴) و کمترین آن مربوط به ارزیابی در طول ترم (۰/۶۵ ± ۳/۶۱) بود (جدول شماره ۱).

بیشترین واریانس در گزینه‌های ایجاد انگیزه، ارائه مطالب کاربردی، روش تدریس مناسب و توانایی فعال‌سازی کلاس دیده شد (جدول شماره ۱). میزان انحراف توزیع[1] میانگین کل ۰/۶۸- و امتیاز کل ۱/۰۲- بود. جدول شماره ۱ توزیع امتیازات برای هر یک از سؤالات را نشان می‌دهد. ارتباط بین نمره کل و نمره هر یک از گزینه‌ها و همچنین ارتباط بین میانگین کل و نمره کل با $p< ۰/۰۰۰۱$ معنی‌دار بود. همچنین رابطه معنی‌داری بین نمرات یک گزینه برای هر استاد که توسط چند گروه داده شده بود مشاهده گردید.

بحث

مطالعات بسیاری تاثیر ارزشیابی دانشجویان از عملکرد استادان را در ارتقای برنامه‌های آموزشی مؤثر دانستند(۹-۵). اگرچه علی‌رغم استفاده فراگیر این ارزشیابی‌ها، برخی بر این عقیده‌اند که ارزشیابی عملکرد استاد به وسیله دانشجو را به دلیل عوامل مداخله‌ای متعددی نمی‌توان به عنوان منبع ارزشمندی از ارزشیابی محسوب کرد(۱۴-۱۱). اما هنوز نظرات دانشجویان به بعنوان یکی از عوامل مهم پیشرفت و ارتقای کیفیت آموزش محسوب می‌شود(۲۰). مسأله اصلی این است که انتخاب روش مناسب و هدف از ارزیابی باید واضح و روشن باشد. یکی از عوامل مهم درکسب نظرات واقعی دانشجو، پرسیدن موضوعاتی متناسب با میزان آگاهی، سنجش و قضاوت آنها می‌باشد(۲۱). نظرات متعددی در مورد جنبه‌ها و حیطه‌های مختلف سؤالات موجود است. موارد بی‌ربط در چنین ابزاری نه تنها کمکی به ارتقای کیفیی آموزش نخواهد کرد بلکه ممکن است گمراه‌کننده باشد(۱۰). بدیهی است در این راستا شناخت دقیق دیدگاه دانشجویان به‌عنوان افرادی که محور اصلی ارزشیابی اساتید محسوب می‌شوند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد زیرا اگر دانشجویان دیدگاه مثبتی نسبت به نحوه انجام ارزشیابی و کارآیی آن نداشته باشند، صحت و دقت پاسخ‌های آنها مورد تردید جدی بوده نتایج واقعی را بدنبال نخواهند داشت(۲۲).

یکی از راه‌هایی که برای آزمایش نهایی مفید بودن یک ابزار به‌کار می‌رود اندازه‌گیری میزان ضریب پایایی آن در نمونه‌های مختلف است. پرسشنامه‌های ارزیابی آموزشی نیز یکی از ابزارهای رایج در ارزشیابی استادان است که با توجه به پیچیده بودن فرایند ارزشیابی توسط دانشجو برای قابل اعتماد بودن باید شرایط خاصی از جمله پایایی مناسب داشته باشد(۲۴-۲۲).

در این مطالعه ضریب پایایی درونی پرسشنامه‌های ارزیابی آموزشی دانشگاه علوم پزشکی مازندران ۰/۹۶ به دست آمد که براساس معیار نانمالی[2] (۱۶) رضایت بخش و معرف عالی ثبات درونی است. سؤالات پرسشنامه تهیه شده توسط مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه بسیار مشابه سؤالات پرسشنامه TEF[3] با پایایی ۰/۹۸ می باشد. بنابراین مشاهده گردید که پایایی بدست آمده در مطالعه حاضر نیز به پایایی پرسشنامه TEF بسیار نزدیک است.

همچنین در بررسی حیطه های مختلف ارزشیابی، پایایی همه موارد بالاتر از شاخص وضعیت مطلوب (۰/۷۵) بود و نظیر تحقیقی که در دانشگاه علوم پزشکی کرمان انجام گرفت(۲۳) بالاترین پایایی مربوط به حیطه روش تدریس می‌شد. البته بر اساس معیار Nunnally که ضریب ۰/۹۰ را معرف عالی ثبات درونی ذکر می‌کند(۱۶) حیطه رعایت مقررات آموزشی از ثبات‌کمتری برخورداری بود(۰/۸۱)، ولی چون کرونباخ بالای ۰/۷۵ را می‌توان

1. Skewness

2. Nunnally
3. Teaching Evaluation Form

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2024-03-28]

شاخص وضعیت مطلوب به حساب آورد پایایی این حیطه نیز در حد مناسبی بود.

وجود رابطه معنی‌دار بین نمرات یک گزینه که توسط چند گروه از دانشجویان به یک استاد داده شده بود و همچنین بین امتیاز کل و نمره هر یک از گزینه‌ها نیز مؤید مناسب بودن سؤالات پرسشنامه بود. انحراف بیش از ۲ برابر از خطای معیار در تمام حیطه‌ها نشانه کجی قابل توجه نسبت به حالت قرینه بود و بیشترین انحراف در امتیاز حیطه رعایت مقررات آموزشی دیده شد. با توجه به اینکه کمترین پایایی نیز مربوط به این حیطه بوده به نظر می‌رسد که پراکندگی نظرات دانشجویان در این زمینه بیشتر بوده است. در کل توزیع نمرات مانند پرسشنامه TEF از پراکندگی کمی برخوردار بود.

مشابه تحقیقی که در اهواز صورت گرفت(۲۵) بالاترین امتیاز مربوط به حضور به موقع در کلاس و استفاده کامل از وقت کلاس و پایین‌ترین امتیاز مربوط به توانایی فعال‌سازی کلاس، ارزیابی در طول ترم و ایجاد انگیزه و علاقه بوده است. همچنین میانگین امتیاز حیطه‌های مختلف نشان داد که دانشجویان از رعایت مقررات آموزشی توسط استاد بیشترین رضایت را دارند ولی به ارزشیابی نمره پایینی داده‌اند. با توجه به این‌که یکی از مطالعات گزارش نمود که استادان در مقایسه با نظر دانشجویان نگرش مثبت‌تری به خود دارند و این اختلاف خصوصاً در بعد ارزشیابی بیشتر است، به نظر می‌رسد نتایج حاصله نیز می‌تواند به این امر مربوط باشد. بنابراین پیشنهاد می‌شود که استادان به مشارکت دادن دانشجویان در بحث‌ها و ایجاد انگیزه و علاقه به‌خصوص انجام ارزیابی در طول ترم توجه بیشتری نمایند(۲۷،۲۶).

در مطالعه حاضر رابطه بین جنس و ارزشیابی استاد معنی‌داری بوده است به گونه‌ای که خانم‌ها در ارزشیابی استاد مثبت‌تر بودند و استادان مرد ارزشیابی بهتری به وسیله دانشجویان دختر داشتند. نتایج مطالعه حاضر با بعضی مطالعات دیگر(۲۸،۱۹) در این زمینه همخوانی دارد. ملکشاهی و همکاران رابطه جنس را در اولویت‌های ارزشیابی ویژگی‌های فردی و رعایت مقررات آموزشی استاد معنی‌دار گزارش نمودند(۱۹). از سوی دیگر یافته‌های مطالعه حاضر در این زمینه با مطالعه ضیایی و همکاران که در بیرجند انجام شده است مطابق نمی‌باشد. آن‌ها گزارش نمودند که هم جنس بودن یا نبودن تأثیری در ارزشیابی اساتید ندارد(۲۹). با این وجود، هنوز مشخص نیست که چرا جنسیت بر ارزشیابی تأثیر می‌گذارد. شاید این ملاحظات می‌بایستی در ارزشیابی آموزشی به حساب آیند. به نظر می‌رسد دقت توجه و سخت‌گیری بیشتر دانشجویان دختر در موضوع ارزشیابی یکی از دلایل آن باشد(۱۹).

موارد متعدد دیگری ازجمله اندازه کلاس، رتبه علمی استاد، سطح و رشته تحصیلی و نوع امتحانات و ... نیز وجود دارند که ممکن است بر نظرخواهی دانشجویان در طی فرایند ارزشیابی درباره استاد تأثیر بگذارند(۳۰،۱۸). به نظر اگر دوره و مدت این مطالعه گسترش می‌یافت نتایج مطلوب‌تر و قابل اعتمادتر می‌شد. برخی از مطالعات پیشنهاد دادند که بسیاری از دانشجویان نیازمند ارزیابی کردن استادانشان در چندین سال می‌باشند تا این‌که دقیق‌ترین ارزشیابی را ارائه دهند(۳۲،۳۱). از آن‌جایی‌که می‌دانیم دانشجو در طی سال منتقدتر می‌شود، اگر ارزشیابی دانشجویان را در طی سال‌های مختلف جدا می‌کردیم نتایج دقیق‌تری بدست می‌آوردیم. به علاوه دانشجویان ممکن بود ارزیابی دقیق‌تری از عملکرد و کارآمدی استاد ارائه دهند(۳۳).

مطالعات بیشتری برای تأثیر متغیرهای مختلف برساختار پرسشنامه ارزشیابی استاد باید انجام شود. به علاوه، تحقیق دیگری با سؤالات نامحدود و قابل انعطاف نیز باید طراحی شود تا دانشجویان را قادر سازد بر جنبه‌های مختلف آموزشی که در طی دوره تحصیلی دریافت می‌کنند اظهارنظر نمایند. همچنین مطالعات بیشتری در خصوص ابزارهای ارزشیابی پیشرفته که تنها شامل حیطه‌های میان‌فردی و آموزش‌های بالینی هستند

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2024-03-28]

باید انجام پذیرد.

نتیجه این است که، ابزار پرسشنامه ارزشیابی استاد روشی آسان و قابل اعتماد می‌باشد. با این حال، مزیت اصلی این است که نظرخواهی از دانشجویان با استفاده از پرسشنامه ارزشیابی استاد می‌تواند بازتابی قابل اعتماد و سازنده در اعضای هیأت علمی بوجود آورد.

ارزشیابی استاد توسط دانشجو با استفاده از پرسشنامه کاری است که به طور معمول در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی انجام می‌گیرد و برای استفاده از این ارزشیابی‌ها باید داده‌های به دست آمده از روایی و پایایی لازم برخوردار باشند. ضمناً از آن‌جایی‌که ارزشیابی استاد توسط دانشجو در نظام آموزش عالی کشور به عنوان بخش مهمی از فرایند ارزشیابی استاد محسوب می‌گردد، شناخت دیدگاه دانشجویان در مورد ارزشیابی استاد و روش‌های اجرای آن می‌تواند راهنمای مفیدی برای اصلاح مشکلات موجود فراهم آورد. همچنین شناخت نقاط قوت و ضعف روند اجرای ارزشیابی‌ها به برنامه‌ریزان کمک می‌کند تا با مشکلات و راهکارهای پیشنهادی آشنا شده و امکان اصلاح و ارتقای کیفیت آن را فراهم سازند.

سپاسگزاری

از زحمات معاون تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی مازندران برای حمایتی که از این پروژه به عمل آوردند تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

References

1. Turhan K, Yaris F, Nural E: Does Instructor Evaluation by Students Using a Web-Based Questionnaire Impact Instructor Performance? Adv Health Sci Educ Theory Pract 2005; 10(1): 5-13.
2. Akturk Z, Dagdeviren N, Sahin EM, Ozer C. Use of quality circles among first year medical students and impact on student satisfaction. Swiss Med Wkly 2002; 132(11-12): 143-147.
3. Zuberi RW, Bordage G, Norman GR: Validation of the SETOC Instrument-Student Evaluation of Teaching in Outpatient Clinics. Adv Health Sci Educ Theory Pract 2007; 12(1): 55-69.
4. Wolfer TA, Johnson MM. Re-evaluating student evaluation of teaching: The Teaching Evaluation Form. J Soc Work Edu 2003; 39(1): 111-121.
5. Algozzine B, Beattie J, Bray M, Flowers C, Grete J. Student evaluation of college teaching: A practice in search of principles. College Teaching 2004; 52: 132.
6. Wachtel HK. Student evaluation of college teaching effectiveness: a brief review. Assessment and Evaluation in Higher Education 1998; 23(2): 191-211.
7. Aultmon LP. An unexpected benefit of formative student evaluation. College Teaching 2006; 45: 251-258.
8. Seldin P. The Use and Abuse of Student Ratings of Professors. Chronicle of Higher Education 1993; 39: 40.
9. Adams JV. Student Evaluations: The Ratings Game. Inquiry 1997; 1(2): 10-16.
10. Salsali M. Evaluating teaching effectiveness in nursing education. An Iranian perspective. BMC Medical Education 2005; 5: 29.
11. Crumbley L, Henry BK, Kratchman SH. Students' perceptions of the evaluation of college teaching. QAE 2001; 9(4): 197-207.
12. Amini M, Najafpour S, Torkan N, Ebrahimi Nejad F. Correlation between educational performance and communication skills of Jahrom medical teachers. J Babol Univ Med Sci 2010; 12: 100-105 (Persian).
13. Ashraf H, Saberi M, Haghpanah S.

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2024-03-28]

Determination of the most important factors affecting teacher's evaluation based on students' viewpoints. Iran J Med Educ 2003; 2: 14-15 (Persian).

14. Hajiaghajani S. Viewpoints of Shahid beheshti university faculty members about the effect of their evaluation by students on teaching activities. Pajouhesh Dar Pezeshki 1999; 1: 8 (Persian).
15. Crossley J, Humphris G, Jolly B. Assessing health professionals. Med Educ 2002; 36(9): 800-804.
16. Nunally IC. Bernstein JH. Psychometric theory. 3rd ed. New York: McGraw-Hill; 1994.
17. Chang HJ, Lai MY, Lee CH, Chang CM, Chou P. A Feasibility study on teaching evaluation systemic in medical education. Zhonghua Yixue Zazhi (taipei) 1990; 49: 271-284.
18. Alemoni LM. Student rating myths versus research facts from 1924 to 1998. J Person Eval Educ 1999; 13(2): 153-166.
19. Malekshahi F, Shakhiyan A, Tarrahi MJ. Attitude of students of Lorestan medical science university towards priorities in teachers assessment 2008. Iran J Nurs Res 2010; 5(19): 16-24 (Persian).
20. Speer AJ, Elnicki DM. Assessing the quality of teaching. Am J Med 1999; 106(4): 381-384.
21. Henzi D, Davis E, Jasinevicius R, Hendricson W, In the Students' Own Words: What Are the Strengths and Weaknesses of the Dental School Curriculum?. J Dent Educ 2007; 71(5): 632-645.
22. Ranjbar M, Vahidshahi K, Mahmoudi M. Viewpoints of the attendings and medical students about the students' evaluation of the attending, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, 2005. J Mazand Univ Med Sci 2007; 16(56): 126-135 (Persian).
23. Adhami A, Haghdoost A, Darvishmoghadam S, Nouhi E. Determining of valid criteria for evaluating clinical and theoretical teaching of the faculty of Kerman University of Medical Sciences. Iran J Med Educ 2001; 1(2): 18-23 (Persian).
24. Fattahi Z, Adhami A, Nakhaei N, Eslaminejad T. Opinion of academic Members of Kerman University of Medical Sciences About educational Evaluation of lectures 2002-2003. Journal of Hormozgan University of Medical Sciences 2005; 9(1): 59-66 (Persian).
25. Shakournia A, Motlagh ME, Jahanmardi A, Komaili Sani H, Malayeri AR. Student's opinion on factors affecting faculty evaluation in Jondishapour medical university. Iran J Med Educ 2005; 2(5): 109-117 (Persian).
26. Yaris F, Can G, Topbas M, Ozoran Y. Students' opinions on medical education in Karadeniz Technical University Medical School. Journal of Ondokuz Mayis University, Medical School 2001; 18(4): 233-241 (In Turkish).
27. Gercenshtein L, Fogelman Y, Yaphe J. Increasing the satisfaction of general practioners with continuing medical education programs: a method for quality improvement through increasing teacher-learner interaction. BMC Fam Pract 2002; 3(August): 15.
28. Windish DM, Knight AM, Wright SM. Clinician-teachers' Self-assessments Versus Learners' Perceptions. J Gen Intern Med 2004; 19(Issue 5p2): 554-557.
29. Ziaee M, Miri M, Haji-Abadi M, Azarkar Gh, Eshbak P. Academic staff and students' impressions on academic evaluation of students in Birjand University of Medical Sciences and Health Services. J Birjand Univ Med Sci 2007; 4(13): 61-67.

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2024-03-28]

30. Sarikaya O, Gulpinar MA, Keklik D, Kalaca S. Hear the students: Evaluation of the education by the students. Medical Education World 2002; 9: 6-12.
31. Ramsbottom-Lucier MT, Gillmore GM, Irby DM, Ramsey PG. Evaluation of clinical teaching by general internal medicine faculty in outpatient and inpatient settings. Acad Med 1994; 69: 152-154.
32. Solomon DJ, Speer AJ, Rosebraugh CJ, DiPette DJ. The reliability of medical student ratings of clinical teaching. Eval Health Prof 1997; 20: 343-352.
33. Shea JA, Bellini LM. Evaluations of clinical faculty: the impact of level of learner and time of year. Teach Learn Med 2002; 14(2): 87-91.

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2024-03-28]